

Вшанували “деревом знань”

прихистку Лесі Українки. За станом здоров'я вона довго жила в Грузії, і хоч “проза життя” була важкою, зате поезія обступала звідусіль. У Грузії були створені драми “На полі крові”, “Камінний господар”, “Осінь казка”, “Адвокат Мартіан” і, нарешті, народжується драма-феєрія “Лісова пісня” — у самісній Колхиді, де аргонавти добували на річці Ріоні золотий пісок, а Леся описала неповторний світ української міфології, природи, звичаїв, самої душі народу.

На жаль, здоров'я Лесі погіршувалося. За порадою лікарів тяжкохвору поетесу перевезли до гірського містечка Сурамі з теплим сухим повітрям. Поряд були мати, сестра Ісидора і чоловік. Вранці Леся, коли спала температура, продовжувала працювати над поемою “На передмісті Александрії”. Сама вже писати не могла — диктувала матері. Це був її останній недописаний акорд — молитва до Сонця, щоб зберегло скарб великої мудрості до кращих часів. Коли бракувало сил диктувати, вона тихенько наспівувала народні пісні, які записував її чоловік. А сестра Ісидора ходила в найближчий ліс за ожиною, бо Леся нічого не хотіла їсти, просила тільки ожини. Так Лукаш у “Лісовій пісні” просив блукаючу в осінньому лісі Долю подати йому хоч гілку ожини.

У Сурамі Леся Українка подружилась із семирічною грузинкою Тамарочкою, котра допомагала хворій тітоньці Лесі поливати виноград і квіти. Співчуваючи поетеси, у грозу вона бігла в гори, аби знайти для тітоньки чарівну квітку, що зцілює від усіх недуг. Крім того, у Тамарочки виявився талант ліпити — вона показувала новій знайомій своїх птахів і звірів, а одного разу виліпила і саму Лесю. Дівчинка стане видатною скульпторкою і саме їй, Тамарі Абакелія, Грузія довірить виліпити погруддя для пам'ятника Лесі Українки в Сурамі.

Останній лист із Сурамі в Київ до сестри Ольги Леся писала не сама — за неї писала Ісидора, Леся зробила тільки припис-

ку: “Цілую. Леся”. 1 серпня 1913 р. між першою і другою годиною ночі в грузинському містечку Сурамі Леся Українка для усього світу стала вічно живою, бо мала “в серці те, що не вмирає”.

В одному з віршів, який Леся Українка присвятила молодому другові Нестору Гамбарашвілі, є такі пророчі слова:

*Як я умру, на світі запалає
Покинтий вогонь моїх пісень,
І стримуваний племін засіяє,
Вночі запалений, горітиме удень.*

Навесні в Харкові в Національному університеті імені В. Н. Каразіна відбулася не тільки церемонія привітання переможців Всеукраїнської олімпіади з математики, а й висаджено “деревом знань” із саду Лесі Українки — яблуня, символ примноження знань, процвітання і розвитку. Саджанець був надісланий до Каразинського університету як подарунок від Музею родини Косачів і Драгоманова у Звягелі (директор Л. П. Гамма).

Дерево посадили в 110-ту річницю відходу у вічність Лесі Українки. Місце для висадки підібране на території університетського науково-дослідного інституту (НДІ) астрономії. Це не випадково, адже старший брат поетеси Михайло Петрович Косач у 1901—1903 рр. був приват-доцентом фізико-математичного факультету Харківського університету.

У церемонії, окрім школярів, їхніх батьків та вчителів, взяли участь ректор Каразинського університету Т. Є. Кагановська, проректор з науково-педагогічної роботи А. В. Бабічев, директор НДІ астрономії В. Г. Кайдаш, директор Центру краєзнавства імені П. Т. Тронька Каразинського університету професор С. М. Куделко, інші представники адміністрації та співробітники університету.

Все так, як у “Лісовій пісні” промовляла устами Мавки Леся Українка: “Будуть приходити люди, / їм промовляти душа моя буде”.

Анна СТОЛЯРОВА,
просвітянка, краєзнавиця, м. Харків

Наприкінці квітня 1913 р. Леся Українка, повертаючись з Єгипту, де лікувалась, заїхала до матері в Київ. Про цей останній приїзд пригадувала її наймолодша сестра Ісидора: “Щоб побачитися з Лесею, поприїздили і ми до мами — сестра Ольга з Катеринослава з малим своїм синочком, брат Микола з Колодяжного і я зі своїм чоловіком із Могилева-Подільського. Одного вечора Леся читала родині і друзям свою ненадруковану п'єсу “Бояриня”. Усім цей твір дуже сподобався. Незабутній то був час”.

4 травня на честь Лесі Українки в Українському клубі “Родина” влаштували спеціальне зібрання, де було найближче товариство. Марія Старицька організувала з учнями Музично-драматичної школи Миколи Лисенка декламації і співи — все за творами Лесі Українки. Лунало багато сердечних промов. І нікому не спадало на думку, що бачать Лесю востаннє.

Наприкінці травня 1913 р. Леся приїхала до Кутаїсі, де її чекав чоловік Климент Квітка. Грузія — країна останнього земного